

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 78 (2018) 4,981—992

UDK/UDC: 27-675-1Perko F.

Besedilo prejeto/Received: 04/2018; Sprejeto/Accepted: 05/2018

Anton Štrukelj

Ekumenska misel Franca Perka¹

Povzetek: Nadškof dr. Franc Perko je bil po svojem globokem bistvu človek dialoga, človek edinosti in krščanskega bratstva. Odlikoval se je z iskreno resnicoljubnostjo, s pogumno in spoštljivo besedo do sogovornika, s poštenostjo in dobroto. Zavzemal se je za svobodo mišljenja in veroizpovedi, za narodno spravo in mednarodno sožitje. Tu je na kratko prikazana Perkova ekumenska misel na osnovi njegovih spisov, predavanj in osebnega pričevanja. Perko je rad poudarjal, da smo kristjani kljub človeški nepopolnosti že »zedinjeni v Duhu«, saj je troedini Bog vir, počelo in cilj edinosti človeške družine in vsega stvarstva.

Ključne besede: Troedini Bog, Kristus, Cerkev, edinost, ekumenizem, resnica

Abstract: **Ecumenical Thought of Franc Perko**

Archbishop Franc Perko ThD was essentially a man of dialogue, a man of Christian unity and fraternity. He was distinguished for his sincere truthfulness, courage and respectfulness to everyone, for his goodness and honesty. He strived for the freedom of thinking, speech and confession, for the national reconciliation and international coexistence. This short treatise presents his ecumenical ideas on the basis of his writings, lectures and personal witness. Perko emphasized that we Christians are »united in Spirit«, despite our human weakness. The Holy Trinity is the source, principle and aim of the unity of the human family and whole creation.

Key words: Holy Trinity, Christ, Church, unity, ecumenism, truth

1. Uvod

Nadškof Franc Perko je bil po svojem globokem bistvu človek dialoga, človek edinosti in krščanskega bratstva. Izjemno razgledan ne le v teologiji, ampak tudi v zgodovini in filozofiji, se je odlikoval z iskreno resnicoljubnostjo, s pogumno in spoštljivo besedo do sogovornika, s poštenostjo in dobroto. Zavzemal se je za svobodo mišljenja in veroizpovedi, za narodno spravo in mednarodno sožitje.

Glede narodne sprave je bil preroško daljnoviden in nam je kot duhovno opo-

¹ Članek je rezultat dela v raziskovalnem programu Judovsko-krščanski viri in razsežnosti pravičnosti (P6—0262), ki ga izvaja Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani in ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

roko zapustil naslednje sporočilo, ki je nekatere zelo vznemirilo: »Dokler ne bo prišla na dan resnica, ki je pogoj za spravo, bo nad našim narodom visel meč prekletstva.« V Kočevskem Rogu je imel na praznik Svete Trojice, 11. junija 2006 sveto mašo. V pridigi je med drugim povedal:

»Za nas kristjane velja pravilo: Niso zmagovalci tisti, ki delajo nasilje nad drugimi in ponižujejo človekovo dostojanstvo. Pravi zmagovalci so tisti, ki so kakor Kristus znali sprejeti žrtev, ne da bi žrtvovali drugega. Tu pred nami in po mnogih krajih slovenske domovine ležijo taki zmagovalci, ki jih je Bog kot mučence za vero, resnico in pravico sprejel v svoje kraljestvo resnice, pravičnosti in miru. Njim se priporočimo in jih prosimo, naj s svojo duhovno močjo pomagajo ohraniti vrednote, za katere so žrtvovali življenja, zlasti vrednote krščanske vere. Tako si bo slovenski narod zagotovil tudi svojo prihodnost.« (2006b, 313)

Franc Perko je v svojem življenju pogosto bridko izkušal, da je v svetu, kjer ima laž oblast, za resnico treba tudi trpeti. Kjer ni ničesar, kar bi bilo vredno trpljenja, tam tudi življenje samo izgubi svojo vrednost. Evharistija – središče našega krščanstva – sloni na darovanju Jezusa Kristusa za nas. Evharistija je rojena iz trpljenja ljubezni (*passio caritatis*), ki je dosegla svoj vrhunec na križu. Ljudje živimo od te podarjajoče se ljubezni. Perkovo trpljenje v zaporu in nato v škofovski službi ga potrjuje kot učitelja resnice, ki ne išče svojega, ampak to, kar je Kristusovega.²

² Podrobneje o tem v Perkovem življenjepisu (2006a), ki ga je sestavil na Mali Loki, kjer je popisal tudi svojo hudo duševno stisko, ki jo je preživel po večletnem zaporu. Iz obupa in brezizhodnosti ga je rešila Marija Pomagaj na Brezjah. O tem je nadškof Perko zapisal: »Duhovniško posvečenje sem prejel po rokah škofa Antona Vovka že po štirih letih 29. junija 1953. Po novi maši, ki sem jo opravil na god sv. Cirila in Metoda 5. junija 1953 na Krki, sem bil že čez 14 dni poklican na služenje vojaškega roka, ker je leto prej Teološka fakulteta prenehala biti državna. Vojsko sem služil v Beogradu 18 mesecev. Ob koncu so me namesto domov poslali v vojaški zapor v Beogradu. Obsojen sem bil zaradi »neprijateljske propagande« najprej na 3 leta strogega zavora. Pritožil sem se in vrhovno vojaško sodišče mi je povišalo kazen na 5 let zavora. Iz vojaškega zavora so me poslali v civilni zapor v Beogradu, od tam pa v zapor Zabela pri Požarevcu. Tam sem bil od junija 1955 do februarja 1956. Na intervencijo mojih domačih so me premestili v Slovenijo, kjer sem bil v zaporu najprej na Miklošičevi v Ljubljani, nato dva meseca na Igu, potem pa od maja 1956 v Mariboru. Tedaj mi je doma umrla mama marca leta 1957. V Mariboru sem delal nekaj mesecev na posestvu na Rogozi, nato pa v Mariboru v mizarskih delavnicah. V Sloveniji sem bil v družbi zaprtih duhovnikov. Vsako nedeljo smo bili pri maši, ki jo je daroval eden izmed nas v času odmora. Čeprav v mojem času v zaporu ni bilo fizičnega mučenja, je bilo vendar veliko psihičnega pritiska. 26. decembra (dan po božiču) leta 1957. sem bil pogojno izpuščen iz zavora. Tako sem prebil v zaporu 26 dni manj kot tri leta. Po zaporu sem moral najprej dokončati teološko fakulteto. Vendar sem bil že septembra 1958 nastavljen za kaplana v Šenčurju. Nekaj mesecev po prihodu iz zavora sem zapadel v globoko psihično krizo, iz katere nisem videl izhoda. Hotel sem že pustiti duhovniško službo, ker tudi moliti nisem mogel nič. Škof Anton Vovk mi je svetoval naj počakam in grem na Brezje k Mariji, da bi se tam odločil. Storil sem tako in Mariji izročil vse probleme ter nastopil kaplansko službo v Šenčurju. Tam mi je župnik (g. Franc Vavpetič) naložil veliko verouka, na štirih krajih obširne župnije sem imel tedensko 33 ur verouka. V intenzivnem dušnopastirskem delu je po nekaj mesecih kriza prešla.« V pogovoru v *Mladini* (Nežmah 2003) je nadškof dr. Franc Perko podobno opisal svojo stisko, iz katere ga je rešila Marija Pomagaj na Brezjah: »Zame je bilo najtežje obdobje, ko sem prišel iz zavora in bil v hudi depresiji, kar sicer pravijo, da je zelo pogosto. Bil sem na tem, da pustim duhovniško službo. Mislim sem na samomor, na razne stvari ... To je obdobje, ko si v alogičnem stanju. Noben pogovor, nobeni argumenti nič ne zaležejo. Hodil sem tudi k psihiatru, a ni nobena stvar nič pomagala. Šel sem k škofu Antonu Vovku, ki je bil pameten, pa je rekel, počakajmo še malo, pojdite na Brezje in molite. Sem mu rekel: »Jaz ne morem več moliti.« – »No, pa pojdite samo gledat!« Šel sem tja, gledal in se odločil, da bom sprejel kaplansko službo v Šenčurju, ki mi jo ponuja. Sem rekel, kar bo, pa bo. Tam sem dobil zelo pa-

Na osnovi tega krščanskega etosa je prof. Franc Perko zastavil tudi vse svoje moči v prizadevanju za edinstvo kristjanov. Bil je odličen poznavalec zgodovine vzhodnih Cerkev, njihovega teološkega, duhovnega in liturgičnega izročila. Poznal je zgodovino razkolov med kristjani in vzroke zanje. S svojim temeljitim študijem v Ljubljani in na Papeškem vzhodnem inštitutu v Rimu se je usposobil za svojo profesorsko delovanje. Z nenehnim preučevanjem, pisanjem in predavanji je udeležan med nami velike zamisli drugega vatikanskega cerkvenega zbora. Prav nauk o Cerkvah in ekumenska teologija sta srčika pokoncilске prenovе, za katero si je prof. Perko prizadeval skupaj s svojimi prijatelji, in sicer z gorečnostjo svojega učitelja prof. Franca Grivca. Po pravici smemo reči, da je prof. Perko oral ledino ekumenskega delovanja na Slovenskem. Trdno je bil prepričan o pravilnosti in nujnosti poti, za katero se je katoliška Cerkev odločila na drugem vatikanskem koncilu: to je pot ekumenskega zблиževanja vseh kristjanov v eni sami Kristusovi Cerkvah. Njegovo pisanje o ekumenizmu ima posebno vrednost zaradi osebnih stikov in konkretnih izkušenj s področja ekumenskih prizadevanj z ločenimi brati, še posebno s pravoslavnimi.

Vzhodno bogoslovje je profesor Perko razširil v ekumensko bogoslovje, v iskanje poti do edinstva. Bil je med pobudniki ekumenskih simpozijev, ki so jih od leta 1974 organizirale beograjska, zagrebška in ljubljanska teološka fakulteta. Na njih je dr. Franc Perko s svojo človeško toplino navezal številne stike. Poznal je skoraj vse pravoslavne škofove v Jugoslaviji in vse profesorje teologije. Ta njegova dragocena poznanstva so spodbudila papeža Janeza Pavla II., da ga je 19. decembra 1986 imenoval za nadškofa in prvega metropolita v Beogradu; tri dni poprej je namreč papež ustanovil beograjsko metropolijo s sufraganskima škofijama Subotico in Zrenjaninom. Papež ga je povabil v Rim, kjer mu je na praznik Gospodovega razglašanja, 6. januarja 1987 v baziliki sv. Petra podelil škofovsko posvečenje. Za svoje škofovsko geslo si je Perko izbral besede »Zedinjeni v Duhu«. Bil sem povabljen, da sem kot voznik spremljal ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja, upokojenega beograjskega nadškofa msgr. Alojzija Turka in novoimenovanega beograjskega nadškofa dr. Franca Perka na posvečenje v Rim. Pozneje sem ga spremljal ob selitvi v Beograd.

Nikakor ne smem pozabiti velike naklonjenosti, ki mi jo je prof. Perko vedno izkazoval. Osebnostno me je pospremil na Papeški vzhodni inštitut v Rimu in mi omogočil študij (1982–1984). Za magistrsko delo mi je svetoval preučevanje velikega srbskega teologa, zdaj svetega Justina Popovića. Končno sem smel večkrat z njim obhajati Božjo liturgijo sv. Janeza Zlatoustega ali vzhodno bogoslužje.

metnega župnika, ki mi je naložil ogromno dela. Imel sem 33 ur verouka na različnih krajih, kjer sem se moral popolnoma angažirati. Po nekaj mesecih me je kriza minila. Popolna angažiranost v delu mi je pomagala. Bili so to trenutki, ko niti nisem podvomil o Bogu, bolj so bili trenutki, ko se človek upira Bogu, ko si popolni upornik: Zakaj? Čemu?»

2. Iskanje edinosti v različnosti

Perkova ekumenska misel jasno izraža prepričanje, da je Jezus Kristus hotel ustanoviti eno Cerkev (Jn 17,21) ter da je edinost možna le v raznoličnosti. Ekumenizem je integralni del Kristusove blagovesti že od samega začetka. (Perko 1964) Edinost je organski proces nenehnega zedinjevanja. Vsa teologija naj bi vsebovala ekumensko razsežnost. Pomen ekumenskih prizadevanj moremo pojmovati v okviru celote odrešenja. Dejstvo razdeljenosti krščanstva nasprotuje odrešenjskemu poslanstvu Kristusove Cerkve in Kristusovi volji. Cilj odrešenja je edinost stvarstva z Bogom in v Bogu; edinost z Bogom pomeni tudi popolno edinost vseh odrešenih v Bogu. Ta proces bo zaključen, ko bo dovršeno delo odrešenja ob koncu časov. Zadnji, najgloblji razlog potrebnosti edinosti je edinost treh Božjih oseb. Začetnik te edinosti je Oče, ki hoče človeka odrešiti, to je pritegniti ga v občestvo troedinega Boga. Edinost je sad in znamenje Božjega odrešenjskega delovanja. Uresničuje jo Oče po Kristusu v moči Svetega Duha v Cerkvi. (1974)

»Če naj Cerkev uspešno izvršuje svoje poslanstvo, se mora truditi za to, da bi se njeno katolištvo, ki je zaradi razcepljenosti in razprtij globoko zastrto in zatemnjeno, obnovilo in prenovilo v svojem resničnem izviru: v skrivnosti učlovečenja, križa in vstajenja Jezusa Kristusa, tisti skrivnosti, v kateri se razodeva in podarja človeštvu in njegovi zgodovini ter celotnemu vesoljstvu večno občestvo Očeta s Sinom v Svetem Duhu.« (Ferkolj 2016, 180)

Drugi vatikanski koncil poudarja, da je Cerkev ena po svojem izvoru: »Najgloblji vzor in počelo te skrivnosti je v Trojici oseb enota enega Boga Očeta in Sina v Svetem Duhu.« (E, št. 2) Cerkev je ena po svojem ustanovitelju: »Učlovečeni Božji Sin /... / je namreč s svojim križem vse ljudi spravil z Bogom, znova vse zedinil v eno ljudstvo in eno telo.« (CS, št. 78.3) Cerkev je ena po svoji »duši«: »Sveti Duh, ki biva v vernikih in napolnjuje ter vodi vso Cerkev, uresničuje to čudovito občestvo vernikov in vse tako tesno združuje v Kristusu, da je on počelo edinosti Cerkve.« (E, št. 2) »V tej eni in edini božji Cerkvi so že od začetka nastali nekateri razpori, ki jih apostol ostro graja kot obsodbe vredne; v poznejših stoletjih pa so nastala prostranejša nesoglasja in nemajhne skupnosti so se ločile od popolnega občestva s katoliško Cerkvijo, včasih ne brez krivde ljudi na obeh straneh.« (št. 3) Do prelomov, ki ranijo edinost Kristusovega telesa, pride zaradi grehov ljudi. Origen zatrjuje: *Ubi peccata, ibi schismata*. Kjer so grehi, tam je množstvo, tam so razkoli, tam so krive vere, tam prepiri. Kjer pa je krepost, tam je enota, tam je edinost; zaradi tega je bilo srce vseh verujočih eno in duša ena.

Perko navaja naslednje vzroke za needinost kristjanov: ontološko-psihološke, etično-moralne vzroke in zgodovinske danosti. Temeljni ali osnovni (moralni) vzrok ločitve med kristjani pa je pomanjkanje prave krščanske ljubezni. Zato je pot k edinosti pot poživiljene medsebojne ljubezni. (1965) Med kristjani različnih krščanskih Cerkva je veliko več skupnega, kakor tega, kar nas ločuje, je bil prepričan Franc Perko. Katoliško in pravoslavno Cerkev družijo skupna krščanska dediščina prvega

tisočletja. V zgodovini Cerkve se je pogosto dogajalo, »da so na določen način do-jeto in izraženo razodeto resnico enačili z razodeto resnico samo na sebi in tako izključevali možnost drugačnega izražanja«. (1977; 1978)

Beograjski nadškof in metropolit dr. Franc Perko je dobro poznal glavne miselne, duhovne in teološke tokove v Srbski pravoslavni Cerkvi. Nekatera ozkosrčna in protiekumenska naziranja je strnil v naslednji ugotovitvi:

»Človekova majhnost in božja veličina. Morda bi s temi besedami mogli izraziti nasprotujoče si misli, ki se porajajo ob pogledih na Cerkev in ekumenizem pri velikem srbskem teologu Justinu Popoviću. Večkrat sem se spraševal, kako je ta mož, mislec, filozof in teolog, ki je živel kot svetnik, mogel biti tako enostranski, včasih tako slep in krivičen pri presoji zahodnega krščanstva. Gotovo je vplivala nanj vzhodna tradicija, obnova ruskega pravoslavja ob koncu 19. stoletja, misleci, ki so za duhovno propadanje Zahoda videli rešitev v pravoslavju. Najostrejša obsodba Justina Popovića, da je Zahod na mesto Kristusa-Bogočloveka, postavil človeka in mu dal božanske atribute nezmotljivosti, to je papeža v rimski Cerkvi, ali vsakega človeka v protestantizmu, je vzeta iz starejših spisov velikega ruskega misleca in teologa Nikolaja Berdjajeva, čeprav ga Popović ne citira. Na Popovićevo odklonilno stališče do zahodnega krščanstva je vplival tudi enostranski razvoj katoliške ekzeziologije po 1. vatikanskem koncilu. Od velikega misleca in poznavalca teološke misli bi pričakovali, da se bo znal dvigniti nad enostransko črno-belo gledanje in se približati objektivni resnici tudi tam, kjer je drugi ne vidijo. Vendar v primeru Justina Popovića, na žalost, ni tako. Kljub veliki krščanski globini kaže človeško majhnost, ki se ne more otresti spon omejenosti in se dvigniti v resnico Kristusa-Bogočloveka, ki v paradoksalnih nasprotjih človeške revščine deluje v Cerkvi kot najširšem občestvu odrešenja in tudi v razvoju človeštva podvrženem velikim napadom zla. Hvala Bogu, da je Bog večji od našega srca in naše omejenosti ter more tudi v svetu zla in laži uresničevati svoj načrt odrešenja po Bogočloveku – Kristusu v moči Svetega Duha. V tem je naše upanje za prihodnost.« (1997, 5–7)

3. Ekumenska naravnost drugega vatikanskega koncila

Vesoljni cerkveni zbori so že po svoji naravi »ekumenski koncili«. Takšni so zlasti sedmeri koncili prvega tisočletja, ki jih priznava vesoljno krščanstvo. A tudi koncili v drugem tisočletju po pravici zaslužijo to ime, saj so skušali obnoviti krščansko edinost tako s pravoslavnimi Cerkvami kakor s skupnostmi, ki so izšle iz reformacije. To je bila zlasti naloga tridentinskega koncila.

Drugi vatikanski koncil je »ekumenski« v vsem svojem potekanju, saj so bili na njem kot opazovalci navzoči tudi predstavniki drugih krščanskih Cerkva in skupno-

sti. Ta koncil predstavlja mejnik na področju ekumenskih prizadevanj. V letih med koncilom in po njem se je za resnično edinost ene Kristusove Cerkve storilo več kakor prej stoletja. Prišlo je do kvalitativne nove stopnje edinosti med katoliško in pravoslavno Cerkvijo. Lahko bi rekli, da je katoliška Cerkev v času koncila dozorela za vesoljno edinost. Koncil je prinesel nove vidike katoliškega ekumenskega gibanja: odkritosrčno priznanje krivde in prošnja za odpuščanje; načelo svobode veroizpovedi; sprememba v gledanju na način, po katerem naj bi do edinosti prišlo. Metoda zedinjenja kristjanov je postala dialog. (Perko 1964) Franc Perko, velik zagovornik in zgled dialoga, pravi, da je zelo dolga pot do cilja, ko bomo lahko rekli, da na različne načine vsi isto učimo in verujemo. Proces medsebojnega zблиževanja krščanskih Cerkva bo trajal stoletja, kakor je stoletja trajal proces medsebojnega oddaljevanja. Teološki dialog prispeva k večji objektivnosti in pospešuje znanstveno udejstvovanje. (1966)

Očitno je bil nadškof Franc Perko cenjen in spoštovan tudi med pravoslavnicami v Srbiji. Diplomirani pravnik in teološki publicist iz Beograda, Marko Đurić, piše:

»Kadar mislim na katoliško Cerkev, ne morem obiti prevzvišenega g. dr. Franca Perka, beograjskega nadškofa in velikega pospeševalca ekumenizma. On je prišel v to mesto pred več leti z mnogimi pričakovanji. Upam, da so se mu vsaj nekatera uresničila in da svoje službe ne bo končal razočaran. Hvalevredno je tudi ekumensko razpoloženje katoliških duhovnikov in redovnikov v Beogradu. Pridružujemo se mišljenju tega borca za krščansko edinost na naših tleh, ki je rekel: »Skupna krščanska vera nas obvezuje, da povsod iščemo to, kar nam je skupno. Razlike pa moramo sprejemati kot bogastvo in dar Duha.« (Kolarić 2005, 1124)

Na poti k edinosti je najprej potrebno prizadevanje za edinost v sami katoliški Cerkvi. Potrebno je zavedanje, da je skrb za obnovitev edinosti z drugimi kristjani stvar celotne Cerkve, ne le hierarhije. Sveti Duh je vez edinosti med vsemi kristjani. Zato neka edinost med kristjani že obstaja oziroma še vedno obstaja. Prizadevati si je potrebno, da bi ta edinost stalno rasla. Rad je poudarjal, da moramo med vsemi kristjani širiti zavest, da smo ena Kristusova Cerkev. Edinost naj tako ne bo le duhovna, ampak tudi vidna. Pri tem ima hierarhija nalogo, da je v službi edinosti. (Perko in Janežič 1972)

4. Papeštvo v služenju edinosti

Kritična točka v katoliško-pravoslavnem dialogu je papeštvo. Če je res, da mnogi današnji pravoslavni teologi kažejo odprto razpoložljivost za pogovor v tej osrednji točki, moramo hkrati ugotoviti, da predstavniki tradicionalistične smeri niso napravili skoraj nobenega koraka naprej. Meyendorff 1973, 114; Grivec 1921)

Danes si mnogo pravoslavnic teologov prizadeva, da bi zopet stekel odprt dialog s katoličani. J. Meyendorff piše, da se v perspektivi pravoslavja rimska eklezi-

ologija izkazuje kot izguba ravnotežja, ki je potrebno med Petrovim nasledstvom v vsaki krajevni Cerkvi, v osebi škofa, in »analognim« nasledstvom voditelja v osebni vesoljnega poglavarja. Do te izgube je prišlo počasi, in mnogi vzroki nam to pojasnijo. Le potrpežljiva analiza izročila more privedi Zahod k ponovni vzpostavitvi izgubljenega ravnotežja. J. Meyendorff meni, da morejo pravoslavni pri tem iskanju katoličanom podati svojo roko v pomoč. Žal se zdi, da Popović ne pokaže podobnega razumevanja v odnosu do papeštva. Poleg navedenega mnenja J. Meyendorffa moremo dodati še druge podobne raziskave o tem, npr. raziskave A. Schmemanna (1960), N. Afanasieva (1978) in drugih pravoslavni teologov.

Kako katoliška Cerkev danes rešuje problem papeštva? Nedvomno predstavlja papeštvo v rimskokatoliški Cerkvi osrednjo oviro v ekumenskem dialogu. To dejstvo je izpovedal tudi papež Pavel VI. sam, in sicer tako naravnost gotovo prvič v zgodovini. V nagovoru Tajništvu za edinost kristjanov je namreč papež Pavel VI. odkrito dejal: »Popolnoma priznavamo, da je papeštvo največja ovira na poti ekumenizma.« (1967) Papež Janez Pavel II. v okrožnici *Ut unum sint* priznava, da papeška služba »predstavlja težavo za večino drugih kristjanov, katerih spomin je zaznamovan z nekaterimi bolečimi dogodki. Kolikor smo za to odgovorni, skupaj s svojim predhodnikom Pavlom VI. prosim odpuščanja.« (1996, 88)

Ko smo uvideli in prepoznali to dejstvo, se nam postavlja naloga, da ponovno pregledamo in premislimo prvotni pomen petrovske službe v Cerkvi. Študij zgodovinskega razvoja prvenstva more osvetliti njegovo pristno vrednoto. Res je, da je v razumevanju in izvrševanju prvenstva v zgodovini prišlo do mnogih pretiravanj, vendar to nikakor ne preprečuje, da bi ponovno našli in poudarili nepogrešljivo vlogo petrovske službe v vesoljni Cerkvi.³

Za pravoslavne in tudi za protestantske kristjane predstavlja papeštvo in predvsem papeževa nezmotnost kamen spotike. Tozadevna definicija *ex esse, non autem ex consensu Ecclesiae*, ki jo je podal prvi vatikanski koncil, potrebuje dodatnih razlag in pojasnitev. W. de Vries zatrjuje: »S tem obrazcem »je določeno le, da se nezmotnost nanaša na od Boga razodete resnice. Vse drugo so bolj ali manj teološka mnenja.« Petrovske službe pač ne moremo pustiti ob strani. Papež je seveda Petrov naslednik in Kristusov namestnik. Popović se pohujšuje spričo naslova *Vicarius Christi*.« (1972, 193)

Prvenstvo ni niti čast niti avtoriteta nad drugimi Cerkvami, kakor očita Justin, marveč predvsem služenje. »Edinole prvenstvo, ki ga razumemo kot služenje in čigar izvrševanje izključuje vsakršni sum samovoljnosti, edinole takšno prvenstvo ima možnosti, da ga bodo sprejeli tudi drugi kristjani. Samo tako živeto prvenstvo je sposobno, da je učinkovito zagotovilo edinosti, in ne njena ovira.« (195)

O tej službi edinosti, ki jo opravlja rimski škof, govori papež Janez Pavel II. tudi v svoji okrožnici *Ut unum sint*. Papež navaja koncilске besede, kjer je rečeno, da je Bog postavil to službo kot »trajno počelo in vidni temelj edinosti« Cerkve (C, št. 23).

³ Glede zgodovinskega razvoja prvenstva: Vries (1972) in Congar (1968; 1970).

»Ko katoliška Cerkev zatrjuje, da vloga rimskega škofa ustreza Kristusovi volji, te naloge ne ločuje od poslanstva, ki je zaupano celotnemu zboru škofov, ki so prav tako »Kristusovi namestniki in odposlanci« (C, št. 27). /... / Prepričan sem, da imam v tem pogledu posebno odgovornost, zlasti v tem, da ugotavljam ekumensko hrepenenje večine krščanskih skupnosti in da prisluhnem prošnji, ki je name naslovljena, naj najdem takšno obliko izvrševanja prvenstva (primata), ki je odprta za nov položaj, ne da bi se v čemerkoli odpovedal temu, kar je za njegovo poslanstvo bistveno. /... / Gre za velikansko nalogo, ki je ne moremo odklanjati in ki je sam ne morem izpeljati do konca. /... / Ko zatrjujem, da je zame, rimskega škofa, ekumensko prizadevanje »ena prvenstvenih pastoralnih nalog« mojega papeževanja, razmišljam o tem, kako velika ovira je razcepljenost za oznanjevanje evangelija. /... / Ekumenizem ni le notranje vprašanje krščanskih skupnosti. Zadeva marveč tisto ljubezen, ki jo Bog v Jezusu Kristusu namenja celotnemu človeštvu. Postavljati ovire tej ljubezni je žalitev Boga in njegovega načrta, ki je: vse zediniti v Kristusu. Papež Pavel VI. je pisal ekumenskemu patriarhu Atenagori I.: »Naj nas Sveti Duh vodi po poti sprave, da bi edinost naših Cerkev postala vedno svetlejše znamenje upanja in tolažbe za vse človeštvo.« (1996, 88–89)

V zavesti svoje neodložljive odgovornosti za edinost Kristusove Cerkve je papež spodbudil »odgovorne cerkvene predstavnike in njihove teologe, da bi o tem vprašanju vzpostavili z menoj bratski in potrpežljiv dialog, v katerem bi drug drugega poslušali in se pri tem dvignili onkraj jalovih polemik ter imeli pred očmi samo Kristusovo voljo glede njegove Cerkve. Pustili bi, da nas pretrese njegov klic: »Da bi bili vsi eno, da bo svet veroval, da si me ti poslak« (Jn 17,21).« (96)

Kongregacija za verski nauk je to papeževo spodbudo sprejela in organizirala simpozij o temi »Prvenstvo Petrovega naslednika«. Številni znanstveniki in izvedenci so obravnavali to ekumensko pereče vprašanje. Papež sv. Janez Pavel II. se je kardinalu Josephu Ratzingerju in po njem vsem strokovnjakom zahvalil za to delo 30. novembra 1996. Papež Benedikt XVI. je kot teolog opravil velikansko delo na ekumenskem področju (Ratzinger 2010, 606–691).

V vprašanju pojmovanja primata rimskega škofa oziroma vrhovne vidne oblasti v Cerkvi se krščanske Cerkve zaenkrat še najbolj razhajajo. Franc Perko že v svoji doktorski disertaciji »Filozofija in teologija sv. Cirila in Metoda« (1963)⁴ zagovarja,

⁴ »Pričujoča razprava podaja celoto ohranjenega filozofskega in teološkega nauka svetega Cirila in Metoda. Sloni na ugotovitvah dosedanjih razprav priznanih strokovnjakov o posameznih vprašanjih njune filozofije in teologije. Obsežno gradivo tega področja sistematično ureja in dopolnjuje zlasti glede apologetične dejavnosti sv. bratov, glede vprašanja pravičnega pojmovanja izvora rimskega prvenstva, glede odnosa Konstantinove vodilne ideje pradednih časti do njunega celotnega teološkega nauka, glede pomena češčenja svetnikov v njuni teologiji in teoriji duhovnega življenja, glede njunih misijskih metod ter v mnogo manjših, znanstveno še ne razčiščenih vprašanjih.« Našteva naslednje splošne značilnosti teologije svetih bratov: velika samostojnost, deloma tudi izvirnost; v njej so ohranjene stare vzhodne tradicije; arhaičnost v primerjavi z bizantinsko teologijo 9. stoletja; njuna teologija spada bolj v patristično kakor v sholastično dobo; usmerjenost v pastoralno-misijske in asketične namene; znala sta spretno spajati vzhodne in zahodne prvine; duhovna globina, ki ni zrasla le iz njune globoke in vsestranske izobrazbe, ampak tudi iz globin njunega duhovnega življenja.« (158–160) »Sv. Cirila in Me-

da sta bila sveta brata prepričana v božjepraven in apostolski izvor rimskega primata. Reforme drugega vaticanskega koncila so nakazale novo obdobje petrinske službe v Cerkvi. Primat naj bi ponovno postal služba vidne edinosti Kristusove Cerkve. (1976) Za takšno pojmovanje in izvrševanje petrinske službe se zavzema tudi papež sv. Janez Pavel II. v svoji okrožnici *Ut unum sint*. Sicer pa katoličani od pravoslavnih glede priznavanja prvenstva rimskega škofa ne moremo pričakovati več od tistega, kar je bilo skupno v prvem tisočletju.⁵ Sklicujoč se na ta skupni temelj ruski teolog Solovjev priznava rimsko prvenstvo. V imenu vseh Rusov je podal svojo veroizpoved:

»Kot ud prave in častitljive pravoverne vzhodne ali grške Cerkve /... / priznavam v stvareh religije /... / kot najvišjega sodnika tistega, ki so ga priznavali sveti Irenej, sveti Dionizij Veliki, sveti Antonij Veliki, sveti Janez Zlataousti, sveti Ciril, sveti Maksim Spoznavalec, sveti Teodor Studit, sveti Ignacij idr.: namreč apostola Petra, ki živi naprej v svojih naslednikih in ni zaman slišal Gospodove besede: Ti si Peter itd. /... / Prišel sem, da izrečem ta amen v imenu sto milijonov ruskih kristjanov, s trdno in polno gotovostjo, da se ne bodo odtrgali od mene.« (Balthasar 1969, 702)

5. Duhovni ekumenizem

Pot do zблиžanja vseh kristjanov je v iskreni ponižnosti, medsebojnem spoštovanju in ljubezni. Zelo je potrebna molitev. Zgodovina dokazuje, da je prav grešnost kristjanov sila, ki ustvarja razdore in ločitve. Svetost pa je tista sila, ki nas v Kristusu združuje. Zato živeti svetost pomeni bližati se edinosti Cerkve. (Perko 1973)

Poleg tega je potrebno, da katoliška Cerkev odstrani vse nebistvene stvari, ki motijo medsebojno zблиžanje. V medsebojnih odnosih si je potrebno prizadevati za medsebojno poznavanje in odprtost; za sprejemanje bližnjega v njegovi različ-

toda moremo zaradi njune velikopotezne in svojstvene misijonske dejavnosti šteti med največje misijonarje krščanstva.« (160)

⁵ Joseph Ratzinger (2003) na kratko predstavi ekleziološke okrožnice sv. Janeza Pavla II.: »Ekleziološke okrožnice bi zaslužile izčrpno obravnavo, ki pa se ji je treba tukaj odreči. Če *Ecclesia de eucharistia* obravnava Cerkev od znotraj in od zgoraj ter tudi v njeni moči za oblikovanje skupnosti, če *Redemptoris Mater* prikazuje podobo Cerkve v Mariji in obravnava njeno materinsko skrivnost, predstavljajo nadaljnje tri okrožnice te skupine obe veliki stični polji, v katerih Cerkev živi. Ekumenski dialog – kot iskanje krščanske edinosti skladno z Gospodovim naročilom in z notranjo logiko verovanja, ki ga je Bog poslal svetu kot moč edinosti –, je tisto stično območje, ki ga papež v *Ut unum sint* z vso vnemo svojega ekumenskega hotenja postavlja v zavest Cerkve. Tudi *Slavorum apostoli* je posebno lepo ekumensko besedilo. Po eni strani je vsajeno v stično polje Vzhoda in Zahoda, po drugi strani pa kaže na povezavo med vero in kulturo, kaže na kulturo ustvarjajočo moč vere, ki ob srečevanju kultur povečuje svojo lastno globino in hkrati spoznava nove razsežnosti edinosti. Drugo stično polje pomeni obračanje k ljudem, ki živijo v nekrščanskih ali nikakršnih religijah, da bi jim oznanjal Kristusa, o katerem je Peter dejal zbranim farizejem judovskega ljudstva: »V nikomer drugem ni zveličanja; zakaj nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, da bi se mogli v njem rešiti.« (Apd 4,12) V tem besedilu razlaga papež razmerje med dialogom in oznanjevanjem. Kaže, da je misijonska dejavnost, oznanjevanje Kristusa vsem, ki ga ne poznajo, vedno potrebna, ker vsak človek od znotraj čaka na tistega, v katerem sta združena Bog in človek – na »Odrešenika ljudic.«

nosti; gojiti moramo prijateljstvo, živeti v miru z vsemi in drug drugega prenašati v ljubezni. Pomembno je tudi pomagati nekatoliškim kristjanom, da postajajo boljše člani svojih skupnostih. Razdeljenost ne bo premagana s pogajanji in teološkimi diskusijami, ampak predvsem s prenavljanjem krščanskega življenja. Pot k edinosti je pot osveščene etosa ljubezni, širine in razumevanja, saj je pot edinosti tesno povezana z uresničevanjem ali zanemarjanjem krščanske etosa. (1981) Pot k edinosti ni v zunanji enakosti vseh kristjanov, ampak v priznavanju pravice do drugačnosti – je edinstvo v različnosti. Raznolikost krščanskih vzhodnih Cerkva ne nasprotuje krščanski edinosti.

Glede prihodnosti ekumenizma Perko misli, da moremo pričakovati utrjevanje medsebojnih odnosov na različnih ravneh, medsebojno priznanje služb, razširitev skupnosti pri svetih obredih, vedno večjo vlogo malih občestev, neko obliko petrinske službe s strani nekatoličanov. Katoliška Cerkev bo mogla biti zakrament edinosti, v njej bo vedno večja različnost med posameznimi krajevnimi Cerkvami. Edinstvo v prihodnosti je edinstvo v raznolikosti.

V vsej polnosti bo edinstvo uresničeno šele ob koncu časov, ko bo zemeljska Cerkev popolnoma prešla v večno združenost s troedinim Bogom. Kakšna bo ta polnost edinosti ob koncu časov, je prepuščeno Božji previdnosti. Edinstvo na zemlji je namreč zaradi človeške omejenosti, nepopolnosti in grešnosti nujno nepopolna. Kljub temu da je edinstvo bolj eshatološka kot zemeljska stvarnost, se mora porajati že tu na zemlji, da smo eno z Bogom in med seboj. (1984)

Nadškof dr. Franc Perko je večkrat izrazil prepričanje, da bo do popolne edinosti kristjanov prišlo šele ob koncu časov. S tem nikakor ni izrekal nezaupanja ali pesimizma. Nasprotno. S tem je hotel povedati in poudariti samo svojo globoko vero, da je vir in dovršitev edinosti samo v troedinem Bogu. Tu na zemlji popolna edinstvo zaradi človeške grešnosti in omejenosti ni mogoča. V tem smislu je razlagal tudi Jezusovo gorečo molitev: »Oče, naj bodo vsi eno, kakor sva midva eno.« To pa je v eshatološka resničnost in hkrati sveta dolžnost in poklicnost, da bi »bili popolni, kakor je popoln vaš nebeški Oče«. Tega na zemlji pač ne moremo v polnosti doseči, a vendar si moramo za to prizadevati.

6. Solovjev o eshatološki edinosti kristjanov

V potrditev te Perkove vizije želim navesti gledanje papeža Benedikta XVI., ki v svojem članku »O položaju ekumenizma« zapiše:

»Ko premišljujem o položaju ekumenizma in položaju krščanstva sploh, mi v zadnjem času vedno pogosteje prihaja na misel Zgodbo o Antikristu, kakor jo je videl Solovjev. V trenutku poslednje odločitve se pokaže, da ob Petru, Pavlu in Janezu živijo tudi privrženci Antikrista, ki mu gredo na roke in se mu udinjajo. A prav tako se pokaže, da so pri vseh treh tudi pravi kristjani, ki ostajajo zvesti Gospodu do ure njegovega prihoda. Vpričo Kristusa pa se ločeni ob Petru, Pavlu in Janezu spoznajo za brate. Ločeni pravi

kristjani spoznajo, da so že vedno edini. Obratno pa je Antikristovi skupini dokazana njihova laž. V Odrešenikovi luči se pokaže, kdo so bili in so eni in drugi.

Bilo bi popolnoma zgrešeno misliti, da ta vizija gorečega ekumenista Solovjeva prelaga stvar krščanske edinosti na konec časov ali sploh v večnost. Solovjev povsem pravilno pojmuje eshatologijo v svetopisemskem pomenu: eshatologija ni datumsko gledano pozno obdobje, ki bo nekega daljnega dne nastopila in je danes še ni. Ne, eshatologija je dejanska resničnost, ki se bo nekoč razodela, a vedno že zaznamuje vse naše dni. Pripovedi Solovjeva ne bi razumeli, če bi krščansko edinost odložili na konec dni. Pripoved marveč pokaže, da je ta edinost »eshatološko« v pravem pomenu besede že vselej navzoča in vendar znotraj časa nikoli dovršena, ni torej zamrznjena v končni empirični dogodek. V luči Kristusovega ponovnega prihoda se razkrije resnica našega časa, vsakega časa. V vseh treh velikih občestvih so pravi kristjani, a v vseh treh ima tudi Antikrist svoje privrženice, vedno tudi do najvišjih duhovnih cerkvenih služb. Dokončna ločitev bo nastopila šele na dan žetve. A v svojo tolažbo in svoj strah smemo že zdaj vedeti za tisto, kar je prikrito. Že zdaj naj bi se srečali z eshatološkim pogledom. Že zdaj naj bi nosili veselje prihodnjega spoznanja.

Prav tako nas mora že zdaj in vedno navdajati tudi skrb, da ne bi z velikimi krščanskimi besedami in sklicevanji postali podaniki Antikristovi, ki hoče vzpostaviti svoje kraljestvo na tem svetu in napraviti prihodnje Kristusovo kraljestvo za odvečno. Peter, Pavel in Janez so neločljivi. Skupaj z njimi in odvisni od njih moramo vedno na novo iskati Gospodovo obličje. Samo v njem se resnično spoznamo in se poznamo med seboj. Ekumenizem v resnici ni nič drugega kakor to, da že zdaj živimo v eshatološki svetlobi, v luči Kristusovega drugega prihoda. Ekumenizem zato tudi pomeni, da spoznavamo začasnost svojega prizadevanja, ki ga sami ne moremo dokončati. Ne smemo kar sami hoteti storiti tisto, kar more uresničiti samo ponovno prihajajoči Kristus. Ko smo usmerjeni h Kristusu, smo na poti k edinosti.« (2010, 751–752)

Kratice

- C – *Koncilski odloki*. 1980. [Dogmatična konstitucija o Cerkvi / *Lumen gentium* (1964)].
- CS – *Koncilski odloki*. 1980. [Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu / *Gaudium et spes* (1965)].
- E – *Koncilski odloki*. 1980. [Odlok o ekumenizmu / *Unitatis redintegratio* (1964)].

Reference

- Afanassieff, Nicolas.** 1978. La primauté de Pierre dans l'Eglise orthodoxe. *Istina* 23:367–381.
- Balthasar, Hans Urs von.** 1969. Solowjew. V: *Herrlichkeit: Eine Theologische Ästhetik*. Zv. 2, *Fächer der Stile*, 647–716. Einsiedeln: Johannes Verlag.
- Bremer, Thomas.** 1992. *Ekklesiale Struktur und Ekklesiologie in der Serbischen Orthodoxen Kirche im 19. und 20. Jahrhundert*. Würzburg: Augustinus Verlag.
- Congar, Yves.** 1970. *L'Eglise de saint Augustin à l'époque moderne*. Pariz: Cerf.
- . 1968. *L'Écclésiologie du haut Moyen Age*. Pariz: Cerf.
- Ferkolj, Janez.** 2016. *Prenova iz izvira: Kardinal Henri de Lubac kot interpret cerkvenih očetov in živega izročila*. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Grivec, Franc.** 1921. *Cerkveno prvenstvo i edinstvo po bizantinskem pojmovanju*. Ljubljana: Bogoslovna akademija.
- Janez Pavel II.** 1996. *Da bi bili eno (Ut unum sint)*. Okrožnica. Prev. Bogdan Dolenc. Ljubljana: Družina.
- Kolarić, Juraj.** 2005. *Ekumenska trilogija: Istočni krščani, pravoslavni, protestanti*. Zagreb: Prometej.
- Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice 2. vatikanskega vesoljnega cerkvenega zbora (1962–1965).** 1980. Ljubljana: Nadškofjski ordinariat v Ljubljani.
- Meyendorff, John.** 1973. *The Primacy of Peter*. London: Faith Press.
- Nežmah, Bernard.** 2003. »Vera kot pot v svobodo duha« [pogovor z nadškofom dr. Francem Perkom]. *Mladina*, 27. decembra.
- Pavel VI.** 1967. Discours du pape Paul VI aux membres du Secrétariat pour l'union des Chrétiens. La Santa Sede. 28. april. https://w2.vatican.va/content/paul-vi/fr/speeches/1967/april/documents/hf_p-vi_spe_19670428_unione-cristiani.html (pridobljeno 12. 1. 2018)
- Perko, Franc.** 2006a. *Curriculum vitae* – dr. Franc Perko, upokojeni beograjski nadškof, napisan 17. januarja na Mali Loki. Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani: arhiv nadškofa Franca Perka. Rokopis.
- . 2006b. Kočevski Rog. Pridiga. *Communio* 16, št. 3–4:312–315.
- . 1997. Sprema beseda. V: Anton Štrukelj. Šivanje raztrgane suknje: *Ekumenizem v ekleziologiji Justina Popovića*, 5–7. Ljubljana: Družina.
- . 1984. Ali je edinost kristjanov možna? V: *20 let po koncilu: Zbornik predavanj s teološkega tečaja o aktualnih temah za študente in izobražence*, 116–126. Ljubljana: Medškofjski odbor za študente.
- . 1981. Etika – vir edinosti. *Cerkev v sedanjem svetu* 15, št. 1–2:15–16.
- . 1978. *Verstava v Jugoslaviji*. Celje: Mohorjeva družba.
- . 1977. Osnove teologije nekatoliških Cerkva. Skripta. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- . 1976. Perspektive ekumenizma v prihodnosti. *Kraljestvo božje* 31:9–22.
- . 1974. Principi ekumenizma. Skripta. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- . 1973. Zgodovinsko ozadje reformacije. *Kraljestvo božje* 28:8–19.
- . 1966. Pokoncilске marginalije II: Ekumenizem je pognal korenine. *Nova pot* 18, št. 10–12:481–499.
- . 1965. Uvod v ekumensko bogoslovje. Skripta. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- . 1964. Verska svoboda – temelj ekumenizma. *Nova pot* 16, št. 10–12:542–550.
- . 1963. Filozofija in teologija sv. Cirila in Metoda. Doktorska disertacija. Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Perko, Franc, in Stanko Janežič.** 1972. Vzhodne Cerkve. *Kraljestvo božje* 27:9–89.
- Popović, Justin.** 1995. *Pravoslavna Crkva i ekumenizam*. Atos: Manastir Hilandar.
- Ratzinger, Joseph.** 2003. Učiteljska služba Janeza Pavla II. v njegovih 14 okrožnicah. *Communio* 13, št. 3:221–230.
- . 2010. *Gesammelte Schriften*. Zv. 8, *Kirche – Zeichen unter den Völkern*. Freiburg: Herder.
- Schmemmann, Alexander.** 1960. La notion de primauté dans l'ecclésiologie orthodoxe. V: *La primauté de Pierre dans l'Eglise orthodoxe*, 117–150. Ur. Jean Meyendorff, Nicolas Afanassieff, Alexander Schmemmann, Nicolas Koloumzine Ženeva: Neuchâtel.
- Vries, Willem de.** 1972. Limits of Papal Primacy. *Logos* 2:162–199.